

לעילוי נשמת

אאמו"ר הגאון רבי דב בן רבי זלמן זללה"ה

נלב"ע כב שבט תשפ"ד

אמי מורתי הצדקנית מרת שיינא בת רבי ישראל שלום ע"ה

נלב"ע יד סיון תשע"א

פרשת מקץ ר"ח טבת חנוכה תשפ"ו
שנה ט"ו

גליון תאר"ך - 621

דברי ישר

לקוטים, מוסרים ופרפראות בפשט ובדרש
 בפרשת השבוע ובעניניא דיומא

בהוצאת מכון דברי ישר

מאמרי ישר - חנוכה

ההידור של החשמונאים במסירות נפש

חידש דין "מהדרין מן המהדרין" בנר חנוכה

שנינו במס' שבת תנו רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו נר אחד בכל לילה לאיש ולכל בני הבית, והמהדרין נר לכל אחד והמהדרין אחר המצוות מדליקין כל אחד ואחד מבני הבית נר אחד בכל לילה, והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך.

המשגיח רבי אייזיק שר זצ"ל בלקט שיחות מוסר אומר כי יש לבאר מדוע קבעו בעצם תקנת הדלקת נר חנוכה דינים מיוחדים למהדרין, ודינים למהדרין מן המהדרין, מה שלא מצינו כדוגמתו במצוות אחרות. ונראה אומר המשגיח, כי באמת עיקר הנס של חנוכה כך הוה באופן של הידורים, וההידור שהיה כאן, הוא הידור בקיום מסירות נפש על קדושת ד' והישועה הגדולה באה ע"י אותם מהדרין.

שהרי לפי שורת הדין, לא היו החסידים הכהנים מחויבים לצאת ממקום מחבואם ולהיות נהרגים על קידוש ד', כענין שמצינו בחז"ל שה"ש רבה ז"ל דבשעה שהעמיד נבוכדנצר צלם הפריש מכל אומה ואומה שלשה בני אדם וכן מישראל הפריש שלשה והם חנניה מישאל ועזריה.

עמדו [חמו"ע] ומיחו על עצמן ולא עבדו עבודה זרה.

הלכו להם אצל דניאל, אמרו לו: רבינו דניאל נ"י העמיד צלם והפריש אותנו מכל ישראל, מה אתה אומר לנו נסגוד לו או לא? אמר להם הנה הנביא לפניכם לכו אצלו.

הלכו להם מיד אצל יחזקאל הנביא ושאלו אותו כפי ששאלו את דניאל, אמר להם כבר מקובל אני מישעיה רבי חב"י כמעט רגע עד יעבר זעם ישעיה כו, ואל כן עליהם להטמין עצמם עד תעבור הגזירה.

אלא שחנניה מישאל ועזריה אמרו לפני הנביא כי רצונם למסור את נפשם ולקדש את ד' ברבים, למען יראו כל העמים שישראל אינם משתחווים לצלם. עי"ש כל הענין.

וכפי הנהגה זו של חבי מעט עד יעבור זעם היה גם לחשמונאים לנהוג ולעשות להחבא במערות ולעבוד שם את ד' יתברך בהחבא ובסתור עד שוך חמת הגזירה, כי הלא ידוע ידעו הכהנים בית חשמונאי שאותם יוונים רשעים גבורים וחזקים המה מהם, ובודאי כאשר יצאו נגדם יפלו לפניהם ויהרגו, והם לא ידעו כי עתיד הקב"ה לעשות להם לעשות להם נס ולעמוד לימינם בתתו את אויביהם תחתיהם "רבים ביד מעטים וגבורים ביד חלשים", ואף על פי כן יצאו להלחם בחיילי אימפרית יון, כי היה אדיר חפצם של הכהנים לנהוג לפני משורת הדין ולהיות מכלל מהדרין מן המהדרין במצוה רבה זו דקידוש שם שמים, מתוך נכונות שלימה לעלות על רצון מזבחו יתברך בעד קיום מצוותיו כדרך שנהגו חנניה מישאל ועזריה בהפילם את עצמם לתוך כבשן האש.

וכיון שתפסו בית חשמונאי אומנות מהדרין מן המהדרין בידם ונהגו מדת חסידות לפני משורת הדין, לפיכך עשה עמהם הקב"ה נסים ונפלאות לפני משורת הטבע ומסר את הרשעים בידיהם, ונוכחו לדעת שהקב"ה עושה נסים וישועות ע"י חסידים הנוהגים במידת הידור במצוות, דהיינו הרחבת קיום כל המצוות בכל הצדדים והתנאים שראוי וש אפשר כפי אשר ינהג בן האוהב את אביו שכאשר יגלה אביו דעתו גילוי מעט בדבר שהוא חפץ כבר ירבה הבן בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל. כמבואר בארוכה

במסילת ישרים פי"ח בביאור מדת החסידות.

וכיון שנעשה הנס מכח הידור במצוות, לפיכך קבעו חכמים שבאותו הדור את הלכות ימים אלו של פרסומי ההוא ניסא, בקביעת דינים מיוחדים למהדרין ולמהדרין מן המהדרין למען תהיה הנהגת אותם חסידים שבכהונה דבית חשמונאי לאות ולמופת להנהגת כל יחיד מן העם בקיום מצוות ד' לעשותם בהידור רב לפני משורת הדין. ע"כ.

וכבימים ההם בזמן הזה, אך שבאותם הימים אלו שלא נלחמו ביוונים ובחרו להחבא ולהסתתר, לא נלחמו או זלזלו בחשמונאים שהסכימו למסור נפשם.

לא שולחים אחים לרגל

פָּלְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נַחְנוּ בְּנֵי

אֲנַחְנוּ לֹא הָיוּ עֹבְדֵי מְרָגְלִים מִב, יא

רבותינו הראשונים תמהים מה תשובה משיבים לו שאינם מרגלים בכך שהם אחים.

רבינו חיים פלטיאל מיישב כי המשלח מרגלים שולח אנשים שאינם מכירים זה לזה ולא שולח אחים.

ובדעת זקנים בשם הרב מאיר מלחמ"ה מיישב [כעין רח"פ אך בלשון מעט שונה] כי המשלח מרגלים שולח אנשים שאינם מכירים זה לזה ולא שולח אחים.

כנים

בְּנֵים אֲנַחְנוּ

רש"י ורד"ק מפרשים **בְּנֵים** - אמיתיים.

רבי אברהם אבן עזרא מפרש **בְּנֵים** - נאמנים.

הנצי"ב בהעמק דבר מפרש **בְּנֵים** - מבוססים, כי מי שיש לו אחוזה בארץ ואשה ובנים נקרא **בְּנֵי**, היינו שהוא מיוסד במקומו.

וכך אמרו - הנה אנחנו כנים ביסוד נחלה, אשה ובנים ואין דרך לאיש כזה להיות מרגל ונודד בארץ, שזה העסק אינו אלא באנשים ריקים שבגפם יוצאים ובאים ואין להם דבר למושכם לשבת בית.

ואחר כך מצאתי כדברי הנצי"ב **בתוס' השלם** אות ה' שפירשו **בְּנֵים** - על מכונו יושבים.

המקור לתוכן הויכוח של האחים ויוסף

נַחְנוּ מִב, יא

רבותינו ז"ל במדרש רבה צא ו אמרו כי א. בהכנס בני יעקב במצרים בתוך הבאים נכנסו בעשרה פתחי שערים בעיר כל אחד בפתח אחד מפני העין. ב. והובאו פתקין משוערי העיר מכל באי שערי העיר ובכל פתקא של כל שער ושער מצא יוסף שם אחד מאחיו בו. ג. ויצו לסגור כל אוצרות התבואה רק אחד ובו הוא עצמו משביר לכל עם הארץ למען לא יבצר מהם עת מצא לפניו. ד. ובמשך שלשת ימים לא בא מהם לפני יוסף אפילו אחד. ה. אז שלח לבקשם וימצאום בשוק של זונות.

וכשבאו לפניו הנקיש בגביע ואמר: אני רואה שמרגלים אתם, אמרו לו כך צונו אבינו אל תכנסו בשער אחד.

אמר להם בשוק של זונות מה טיבכם, אמרו לו אבידה אבדה לנו. [לכאורה מדברי המדרש משמע שעדיין לא הודו לו על המכירה].

אמר להם אני רואה בגביע ששנים מכם החריבו כרך גדול של שכס ואחר כך מכרתם אחיכם לערבי אחד. מיד נזדעזעו ואמרו שְׁנֵים עָשָׂר עֹבְדֵי אֲחִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן [ומלשון המדרש משמע כי גם כעת לא הודו על המכירה].

אמר להם - והשנים היכן הם, אמרו לו וְהָאֶחָד אֵינָנוּ, הִקְטַן אֶת אֲבִינוּ הַיּוֹם, אמר להם הביאו אחיכם וכו'. [וכאן לכאורה כבר הודו לו שמכרו].

האלשיך הקד' ביקש ומצא רמז ומקור במסורה של לשון הכתובים, לתוכן הויכוח כמו שספרו לנו רז"ל.

יש בתורה ובמגילת איכה חמש פעמים שמוזכר **נַחְנוּ**. א. פָּלְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נַחְנוּ. ב. וְנַחְנוּ מָה כִּי תִלְיֵנוּ עָלֵינוּ שְׁמוֹת ט, ז. ג. וְנַחְנוּ מָה לֹא עָלֵינוּ תִלְגְּתִיכֶם. שם שם, ח. ד. נַחְנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים במדבר לב, לב. ה. נַחְנוּ פֶּשַׁעֲנוּ וּמָרִינוּ איכה ג, מב. במסורה זו נסדרו כל טענות ויכוחים.

על מה שאמרו פָּלְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נַחְנוּ ולכן - וְנַחְנוּ מָה כִּי תִלְיֵנוּ עָלֵינוּ, אל תבוא עלינו בתלונות אלא אבינו שציוונו כך.

השיב יוסף גם הגם שנניח בנה שנוגע אלינו שלא הייתם מרגלים, למה חטאתם לה' ללכת בשוק של זונות?

אומר להם יוסף מה שעשיתי עיקר שהחשדתי אתכם כמרגלים, לא עלינו [יוסף ועבדיו] תלונתכם - כי אם על ה' שחטאתם לה' ללכת בשוק של זונות וזה אמור בנַחְנוּ מָה לֹא עָלֵינוּ [יוסף ועבדיו] תִלְגְּתִיכֶם כי אם על ה' שחטאתם לו.

אז השיבו ואמרו נַחְנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים לבקש את אחינו הודו לו שהלכו לחפש את יוסף כי נַחְנוּ פֶּשַׁעֲנוּ וּמָרִינוּ בו כדברך שנמכר לערבי אחד, ועל כן באנו לשוק זה כי היה יפה מראה.

מפני החשד

וַיִּשְׁתְּנוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עֲמוֹ מִג, לד

רש"י הביא את דברי **המדרש** וַיִּשְׁכְּרוּ עֲמוֹ - ומיום שמכרוהו לא שתו יין ולא הוא שתה יין ואותו היום שתו.

שואל **המהר"ל בגור אריה** מדוע כעת הם כן שתו, הרי עדיין אינם יודעים שהוא יוסף ודוחק לומר כי מפני כבוד המלכות של יוסף עשו זה, אם כן צריך אתה לומר כי לא שתו יין אפילו עם איש נכבד עד היום, ועוד - כי יותר כבוד היה להם כשיאמרו מתאבלים אנחנו על אחינו ואין אנו שונים יין.

ויש לתרץ כי היו מתמיהים מה היה יוסף רוצה - שהוא שר וחשוב, אתמול החזיק אותנו כמרגלים - ועכשיו שותה עמנו?

אלא עדיין אנחנו בעיני מרגלים, ולפיכך הוא רוצה לשתות עמנו יין, כי נכנס יין יצא סוד עירובין סה, ויתפוס אותו בדבור אחר, כך הוא כוונתו.

ואמרו הם - אם לא נשתה, יאמר לך אין אתם רוצים לשתות שיראים אתם כי תגלו סוד שלכם, אדרבא - נשתה עמו יין ונשכר ולא ישמע מאתנו שום דבר ונצא מהחשד שלו, לפיכך שתו עמו ונשתכרו עמו.